

ВІДГУК

офіційного опонента, д-р наук з фіз. виховання і спорту, професора М. П. Пітипа
на дисертаційну роботу **Байрамова Руслана Халік огли**
за темою: «Організаційно-управлінські основи розвитку неолімпійського спорту
в Харківській області (на прикладі сумо)», подану на здобуття наукового ступеня
доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
за спеціальністю 017 – Фізична культура і спорт

Актуальність обраної теми

Спорт є невід'ємною складовою діяльності людини. За період свого розвитку в ньому сформувалося кілька самостійних соціальних практик. Найбільш відомою є олімпійський спорт. У ХХ–ХХІ столітті отримали свій якісний розвиток також адаптивний спорт, екстремальний та неолімпійський спорт.

Зростання значущості окремих соціальних практик спорту, своєю чергою, суттєво підвищує увагу до них зі сторони глядачів, спортивних функціонерів, громадськості, науковців тощо, створює передумови для розвитку змагань, спортивних федерацій, впливу окремих видів спорту на суспільство.

Одним із таких неолімпійських видів є сумо, що також входить до групи спортивних єдиноборств. Завдяки видовищності та однозначній непередбачуваності переможця, цей вид спорту завоював прихильність в багатьох країнах світу, незважаючи на традиційність для японського культурного середовища.

Україна, будучи активним учасником спортивного руху також долучена до розвитку сумо, офіційно представлена на міжнародній спортивній арені та має певні здобутки.

Разом із тим, внутрішні соціально-політичні та економічні особливості нашої країни вимагають обґрунтування механізмів розвитку цього виду спорту на національному та, з огляду на процеси децентралізації – регіональному рівнях.

Автором якісно проведено визначення актуальності та виокремлення важливого для галузі фізичної культури і спорту науково-практичного завдання щодо визначення ключових організаційно-управлінських основ розвитку неолімпійського спорту в Харківській області (на прикладі сумо).

Важливо, що дисертаційна робота проведена у зв'язку з науковими програмами, планами, темами, в рамках реалізації фундаментального наукового проекту на 2015–2017 рр. «Теоретико-методичні основи розвитку неолімпійського спорту», а також згідно тематичного плану науково-дослідної роботи Харківської державної академії фізичної культури на 2015–2018 рр. за темою 1.5. «Методологічні основи стратегічного розвитку сфери фізичної культури та спорту в регіоні», на 2019–2024 рр. за ініціативною темою «Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту».

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх повизна

Обґрунтованість наведених результатів базується на якісних даних теоретичного та емпіричного характеру і використанні такого: аналізі та узагальненні інформації науково-методичної літератури та інтернет, вивченні передового педагогічного досвіду практичної роботи, застосуванні сукупності історико-логічних способів отримання інформації, широкому проведенні експертної оцінки, ґрунтовному аналізі документальних матеріалів (нормативно-правових та програмних), застосуванні елементів теоретичного моделювання, виконанні педагогічних спостережень та опрацюванні даних за допомогою методів математичної статистики.

Дослідження реалізоване впродовж 2016–2020 років та чотирьох етапів із передбаченим розв'язанням основних завдань дисертаційного дослідження.

На окремих етапах дослідження було залучено загалом 50 експертів сфери управління розвитком фізичної культури і спорту, наукових та науково-педагогічних працівників, тренерів та спортсменів; проведено визначення слабких і сильних сторін маркетингової діяльності ГО «Харківська обласна федерація сумо» із залученням ще 15 фахівців сфери фізичної культури та

спорту; визначено динаміку показників фізичного здоров'я та фізичної підготовленості 36 сумоїстів під впливом відносно тривалих занять цим видом спорту та ще 100 спортсменів залучено для з'ясування ролі та місця сумо в житті сучасних дітей та молоді.

Оцінка змісту дисертації та її основних положень проведена за допомогою детального ознайомлення з текстом дисертації Байрамова Р.Х. дає підстави стверджувати, що підхід здобувача до наукової проблематики розвитку сумо на сучасному етапі розвитку спорту й на регіональному рівні є достатньо ґрунтовним. Варто відзначити якісну структурованість роботи, логічність викладу, формулювання науково-методологічного компоненту дисертаційної роботи та узгодженість його складників.

Методика дослідження побудована із урахуванням фундаментальних теоретичних та практичних положень, що становлять підґрунтя підготовки спортсменів, філософських засад розвитку спорту та зокрема неолімпійського, застосуванням системного підходу до запропонованого наукового явища тощо.

Загалом дисертаційна робота виконана на 244 сторінках. Обсяг основного тексту є достатнім та становить понад 7,5 авторських аркушів.

Аналіз дисертаційної роботи вказує, що у вступі чітко обґрунтовано актуальність науково-прикладної проблеми, подано достатньо узгоджений науковий апарат дослідження (сформульовано мету та завдання, об'єкт та предмет роботи). Логічно та системно подано опис використаних в роботі методів дослідження.

У першому розділі розглянуто теоретичні основи організаційно-управлінського забезпечення розвитку неолімпійського спорту. Серед іншого розкрито питання ролі та значення неолімпійського спорту як соціального явища, організаційної структури й управління в неолімпійському спорті та, на наш погляд, важливим є висвітлення наявних організаційних аспектів розвитку сумо в системі управління неолімпійським спортом, зокрема в Україні.

Зміст другого розділу традиційно присвячено характеристиці застосування методів дослідження та опису дизайну дослідження з конкретизацією його окремих етапів.

Цінним з огляду на науковий напрям дослідження є інформація подана в третьому розділі дисертаційної роботи. У ньому проведено оцінку потенціалу та визначення сучасних тенденцій розвитку сумо в Україні. Критеріями для наукового оцінювання потенціалу розвитку сумо були сформованість державної політики у сфері фізичної культури та спорту України та з'ясування результативності діяльності суб'єктів сфери фізичної культури і спорту щодо розвитку сумо у системі дитячо-юнацького та резервного спорту України. Окремому обговоренню та аналізуванню піддано організаційно-управлінський рівень системи забезпечення розвитку сумо в регіонах України.

У четвертому розділі розкрито зміст основного наукового здобутку автора, що сформульовано як обґрунтування організаційних, управлінських та теоретико-методологічних засад концепції розвитку сумо в регіональному сегменті, проведеному на прикладі Харківської області.

Важливою для наукової компоненти галузі фізичної культури є обґрунтована концепція розвитку сумо в Харківській області та представлений авторський методичний підхід до організації регіонального управління розвитком сумо.

У завершальному п'ятому розділі дисертаційної роботи увагу зосереджено на доведенні основних результатів дослідження та їх зіставленні з наявними науковими та методичними даними сфери фізичної культури та спорту за обраним науковим напрямом.

Підсумком роботи є достатньо якісні за формулюванням висновки, які впливають зі змісту роботи, є логічними, слугують віддзеркаленням основних завдань дисертаційної роботи та результатів їхнього розв'язання.

Виходячи з аналізу змісту основної частини дисертації, можемо дійти висновку, що мета та завдання дисертаційної роботи як кваліфікаційної праці в ході виконання дослідження були здебільшого досягнуті.

Основними пунктами наукової новизни, які становлять положення автора, що виносяться на захист та мають якісне обґрунтування в тексті дисертаційної роботи є такі: вперше теоретично обґрунтовано та розроблено концепцію розвитку сумо в Харківській області та оцінено її з позиції теорії систем, а також

обґрунтовано та розроблено концептуальну модель управління розвитком сумо, надано її аналіз з позиції теорії управління; обґрунтовано систему показників розвитку сумо та розроблено методичний підхід до оцінювання його потенціалу.

Повнота викладу в наукових публікаціях

За результатами виконання дисертаційної роботи опубліковано 21 наукову працю. Із загального числа шість праць розкривають основні наукові результати дисертації (одне в періодичному науковому виданні держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу та одна монографія (у співавторстві), п'ять публікацій представлено у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз), дев'ять засвідчують апробацію матеріалів дисертації та шість додатково відображають наукові результати дисертації.

Окрім цього основні результати дослідження отримали обговорення на понад 15 наукових конференціях різного рівня та впроваджені в діяльність шести суб'єктів сфери фізичної культури і спорту (Управління у справах молоді та спорту Харківської обласної державної адміністрації, департаменту у справах сім'ї, молоді та спорту Харківської міської ради, громадської організації «Харківська обласна федерація сумо», комунального закладу «Комплексна дитячо-юнацька спортивна школа №1 Харківської міської ради», комунального закладу «Комплексна дитячо-юнацька спортивна школа №4 Харківської міської ради» та навчальний процес Харківської державної академії фізичної культури).

Порушень академічної доброчесності не виявлено. Використання текстових запозичень, без відповідного звернення до джерела інформації відсутнє. Посилання у тексті проведено коректно та відповідно до списку використаних джерел. У роботах, виконаних у співавторстві відзначено особистий внесок автора.

Разом із тим у тексті дисертаційної роботи наявні певні дискусійні моменти та зауваження, які суттєво не впливають на значущість отриманих результатів.

1. При формулюванні методологічного апарату дисертаційної роботи, у частині завдань дослідження, авторові варто було б використовувати більш різноманітні та коректніші терміни. Так, для першого завдання замість «обґрунтувати...» можливо було б застосувати «вивчити...», «з'ясувати...» та третього – «встановити...», «визначити...» тощо;

2. На наш погляд, одне з положень наукової новизни (уточнено поняття «неолімпійські спортивні єдиноборства») можна розглядати як додатковий науковий результат, отриманий у ході дослідження. Проте при його формулюванні було б доцільно конкретизувати та відобразити, у чому саме полягає відмінність внеску автора, порівняно із наявними науковими даними;

3. При формулюванні перших двох положень наукової новизни автором застосовано обґрунтування з позиції теорії систем та теорії управління. Вважаємо, що використання зазначених інструментів можна було б не відображати в науковій новизні, адже воно уже покладене в основу дисертаційного дослідження, шляхом застосування відповідних методів (системний аналіз та SWOT-аналіз) та з позицій спрямованості основного змісту дисертаційної роботи;

4. Дискусійним є запропоноване автором тлумачення поняття «неолімпійські види спортивних єдиноборств» (ст. 62, 213), де воно трактується як «види спорту, в яких два учасники фізично протидіють один одному з метою виявити переможця в сутичці, з використанням або без зброї, які не включені до програми Олімпійських ігор». Дане твердження є доцільним при розгляді сумо та тих неолімпійських видів спорту, які передбачають виключно двобій (та/або розділ «куміте»). Проте серед змагань з карате, ушу та інших видів спорту представлено розділ змагань «ката», де спортсмени демонструють індивідуальну підготовленість;

5. У змісті підрозділу 3.2. («Оцінка результативності діяльності суб'єктів сфери фізичної культури і спорту щодо розвитку сумо у системі дитячо-

юнацького та резервного спорту України») розглянуто інформацію щодо усієї сукупності неолімпійських видів спорту в Харківській області, проте у назві акценти зроблено лише на одному виді спорту, а саме сумо;

6. Автору варто було б врахувати, що згідно із логікою побудови дослідження та формулювання основних методологічних компонент концепція сама по собі виступає авторським баченням теоретико-методологічних засад, водночас вона й містить необхідність обов'язкового обговорення організаційних та управлінських аспектів. Тому дещо зайвим є нагромадження термінів у формулювання назви 4 розділу «Організаційні, управлінські та теоретико-методологічні засади концепції розвитку сумо в Харківській області» (ст. 152);

7. У різних частинах тексту дисертаційної роботи спостерігається використання відмінних термінів для позначення отриманого наукового результату. У формулюванні наукової новизни спостерігаємо «...концепцію розвитку сумо...» та «...концептуальну модель...», у назві рисунку Рис. 4.2. «структура моделі розвитку сумо» (ст. 172) та Рис. 4.4. «Стратегічна модель розвитку сумо ...» (ст. 187);

8. У певних частинах тексту дисертаційної роботи знаходимо деякі відмінності у кількості залучених осіб до навчально-тренувальної діяльності та роботи у системі розвитку сумо в Харківській області: «...займаються 94 особи...» (підрозділ 4.2.), «...займаються 330 спортсменів...» (висновок 2, розділ 4);

9. Формулювання окремих висновків до третього та четвертого розділів та загальних висновків мають анотаційний характер та можуть бути підсилені визначенням конкретного результату, отриманого у ході певної частини дослідження.

Вказані недоліки не впливають на наукову цінність роботи та не заперечують її наукових результатів.

Загалом дисертаційна робота Байрамова Руслана Халік огли за темою «Організаційно-управлінські основи розвитку неолімпійського спорту в Харківській області (на прикладі сумо)» є завершеною самостійною науковою

кваліфікаційною працею, яка має актуальне теоретичне та практичне значення, задовольняє вимоги до рівня наукової кваліфікації здобувача, зокрема п. 9–12 постанови «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 017 – Фізична культура і спорт.

Офіційний опонент:

доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор,
Професор кафедри теорії спорту та фізичної культури
Львівського державного університету фізичної культури
імені Івана Боберського

М.П. Пітин

кандидат біологічних наук, професор,
проректор з наукової роботи за зовнішніх зв'язків
Львівського державного університету фізичної культури
імені Івана Боберського

А.С. Вовканич